

فصلنامه علمی ((مدیریت دفاع هوایی))

دوره ۲، شماره ۴، اسفند ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات

قدرت هوشمند آمریکا

علی اصغر بیک بیلندی^۱، رضا اکبری پویا^۲

۱- استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۲- دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی دانشگاه عالی دفاع ملی

چکیده

اطلاعات مقاله

آمریکا در سال‌های اخیر متقاعد شده است که بهترین راه مقابله با ج.ا.ایران، کاربست قدرت هوشمند: ترکیب هم‌زمان قدرت سخت و نرم بنا به مقتضیات زمان و مکان می‌باشد؛ یعنی استفاده از ظرفیت‌های نهادهای بین‌المللی (شورای امنیت)، ائتلاف‌سازی با قدرت‌های دیگر، همراه‌سازی سایر کشورها با خود، استفاده تهدیدآمیز از نیروی نظامی، به‌طور هم‌زمان تأکید بر استفاده از دیپلماسی و مذاکره می‌باشد. هدف از پژوهش حاضر، ارائه الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا است. جامعه تحقیق به‌صورت هدفمند از بین خبرگان نظامی و غیرنظامی و صاحب‌نظر علوم سیاسی و دفاعی در سطح نیروهای مسلح، دانشگاه‌های کشور و سازمان‌های مرتبط می‌باشد. حجم جامعه آماری برای داده‌ها و متغیرهای این تحقیق ۵۶ نفر بوده است. نوع تحقیق در این پژوهش، «کاربردی» و توسعه‌ای می‌باشد. این پژوهش با رویکرد آمیخته نگارش شده است و از آنجایی که تحقیق حاضر در پی کشف الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا است؛ بنابراین برای احصای عوامل و شاخص‌های این تحقیق از روش اکتشافی (زمینه‌یابی - توصیفی) و برای کشف و تعیین روابط میان عوامل و شاخص‌ها؛ از معادلات ساختاری استفاده شده است. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که قدرت هوشمند ج.ا.ایران با ۷ عامل و ۲۵ شاخص، مجموعاً منجر به الگوی راهبردی دفاعی در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا خواهد شد.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹

کلمات کلیدی:

راهبرد، پدافند غیرعامل، شهر، زیرساخت شهری، تهدیدات تروریستی

نویسنده مسئول:

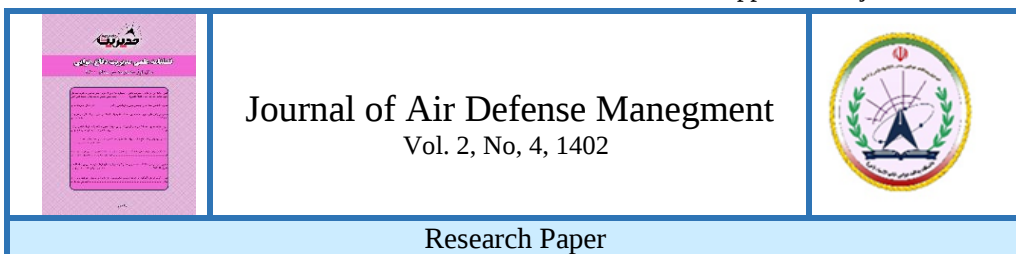
علی اصغر بیک بیلندی

ایمیل:

ali.biek@yahoo.com

استناد به مقاله: علی اصغر بیک بیلندی، رضا اکبری پویا، الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات

قدرت هوشمند آمریکا، فصلنامه علمی (مدیریت دفاع هوایی) دوره ۲، شماره ۴، اسفند ۱۴۰۲.

Journal of Air Defense Manegment

Vol. 2, No, 4, 1402

Research Paper

Defense strategic model of J.A. Iran against threats America's smart power

Ali Asghar Beik Bilandi ¹, Reza Akbari Pouya ²

1- Assistant Professor of the Command and Staff University of the Islamic Republic of Iran Army

2 - Doctoral student of military strategic management of National Defense University

Article Information

Accepted: 1402/11/20

Receieved:1402/06/09

Keywords:

Model, defense strategy
of J.A. Iran, threat,
intelligent power

Corresponding author:

Ali Asghar Beik
Bilandi

Email:

ali.biek@yahoo.com

Abstract

In recent years, America has been convinced that the best way to deal with J.A. Iran is to use smart power: combining hard and soft power at the same time according to the requirements of time and place; That is, using the capacities of international institutions (Security Council), making alliances with other powers, bringing other countries together, threatening use of military force, emphasizing the use of diplomacy and negotiation at the same time. The purpose of the current research is to present the strategic model of the defense of Iran against the threats of American intelligent power. The research community is targeted among military and civilian experts and experts in political and defense sciences at the level of the armed forces, universities of the country and related organizations. The size of the statistical population for the data and variables of this research was 56 people. The type of research in this research is "applied" and developmental. This research has been written with a mixed approach and since the current research seeks to discover the strategic model of defense of Iran against the threats of American intelligent power; Therefore, to calculate the factors and indicators of this research from the exploratory method (situational-descriptive) and to discover and determine the relationships between factors and indicators; Structural equations have been used. The findings of this research indicate that the smart power of J.A. Iran with 7 factors and 25 indicators will lead to a strategic model of defense against the threats of American smart power.

HOW TO CITE: Ali Asghar Beik Bilandi, Reza Akbari Pouya Defense strategic model of J.A. Iran against threats America's smart power. Journal of Air Defense Manegment, Vol. 2, No, 4, 1402.

مقدمه

در حال حاضر سیاست خارجی آمریکا متأثر از مقدرات و محذورات محیط داخلی و بین‌المللی، چرخشی عملی را به سوی قدرت هوشمند علیه ج.ا.ایران مبنای رفتار خود قرار داده است. آمریکا در حال گذار از دوره سلطه‌گری سخت‌افزار گرا (هژمون‌گرایی یک‌جانبه نگر) به مدیریت و هدایت‌گری (موازنه سازی چندجانبه گرا) با بهره گرفتن از سیاست قدرت هوشمند می‌باشد؛ که طی ترکیبی هوشمندانه از قدرت سخت و نرم در مقابله با تهدیدات علیه امنیت ملی، توانایی‌ها و برتری‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ایدئولوژیک خود را در یک‌جهت هماهنگ نموده تا برآیند آن، تداوم برتری آمریکا را تضمین کند (Nossel, 2004). آمریکا همواره درصدد بوده با استفاده از راهبرد قدرت هوشمند، کشورهای مخالف خود؛ علی‌الخصوص ج.ا.ایران را در مسیر تغییر رفتار و تغییر نظام سیاسی مدنظر خود هدایت کرده و استقلال سیاسی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی کشورهای مختلف را درگرو منافع آمریکا قرار دهد. آمریکا در سال‌های اخیر متقاعد شده است که بهترین راه مقابله با ایران جهت تغییر رفتار خود در نفوذ منطقه‌ای به جهت استفاده از گروه‌های محور مقاومت که بازوی منطقه‌ای ج.ا.ایران است. کاربست قدرت هوشمند، یعنی استفاده از ظرفیت‌های نهادهای بین‌المللی (شورای امنیت)، ائتلاف‌سازی با قدرت‌های دیگر، همراه‌سازی سایر کشورها با خود، استفاده تهدیدآمیز از نیروی نظامی خود، به‌طور هم‌زمان تأکید بر استفاده از دیپلماسی و مذاکره می‌باشد. در این مقاله به‌منظور حفظ حدود تحقیق برای انجام یک پژوهش کاربردی و همچنین با عنایت به اینکه تاکنون الگوی مدون علمی دفاعی در خصوص مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا علیه ج.ا.ایران طراحی نشده است؛ محقق به دنبال شناخت ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های الگویی است که کشور با استفاده از این الگو بتواند با اتخاذ راهبردهای منطقی در برابر تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا مقابله نموده و اثر این تهدیدها را نه تنها کم اثر بلکه بی‌اثر نماید و در حد امکان قادر باشد مزیت برتری را از آمریکا در امور دفاعی علیه ج.ا.ایران سلب نماید. پس مسئله اصلی تحقیق عبارت است از این‌که: "چه الگوی راهبردی دفاعی برای کشور می‌تواند در مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا پاسخگو باشد؟" اهمیت بررسی تهدیدات قدرت هوشمند^۱ در رویکرد جدید آمریکا در قبال ایران در این مسئله است که شناسایی ماهیت و چرایی اتخاذ این راهبرد^۲ از سوی آمریکا موجب می‌گردد که عوامل و ابعاد تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا علیه ایران مورد رصد دقیق قرار گرفته و متناسب با آن الگوی

¹ Smart Power Threats² Strategy

راهبردی دفاعی تنظیم گردد؛ و در این الگو به ارائه یک تصویر ساده از تهدیدات قدرت هوشمند جهت تصمیم سازی برای مقابله با آن پرداخته خواهد شد و بی توجهی به چنین تحقیقاتی باعث عدم امکان استفاده صحیح از توان دفاعی قدرت هوشمند کشور در حل مسائل چالش‌زای داخلی و خارجی خواهد شد و بالطبع آن نفوذ سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و ژئوپلیتیک ج.ا.ایران در منطقه کاهش یافته و از طرفی جولان هر چه بیشتر کشورهای فرا منطقه‌ای به خصوص آمریکا را در منطقه فراهم آورد. هدف اصلی این تحقیق، "شناخت تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا و ارائه الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران جهت مقابله با آن" بوده و اهداف فرعی آن عبارت‌اند از "۱- تبیین ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های مؤثر در ارائه الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا و ۲- تبیین روابط بین ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا؛ لذا سؤالات تحقیق متناظر با اهداف بدین شرح طرح گردید. سؤال اصلی: "الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا چگونه است؟" و سؤالات فرعی: "۱- ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های مؤثر در ارائه الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران جهت مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا کدام‌اند؟ و ۲- روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا چگونه است؟" متغیر مستقل این تحقیق، تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا و متغیر وابسته، قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران است. قلمرو زمانی این تحقیق از نظر جمع‌آوری تحقیق بین سال‌های ۹۹ - ۹۸ و از نظر کاربردی تا پایداری نتایج می‌باشد. قلمرو مکانی این تحقیق ج.ا.ایران در منطقه غرب آسیا است. قلمرو موضوعی این تحقیق علوم دفاعی و علوم سیاسی و روابط بین‌الملل است شامل بررسی تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا، قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ابعاد و مؤلفه شاخص‌ها و روابط بین آن‌ها می‌باشد. به نظر می‌رسد با توجه به روش تحقیق پیش رو که توصیفی - تحلیلی است، نمی‌توان فرضیه خاصی برای پژوهش فرارو در نظر گرفت؛ بنابراین با توجه به اهداف تحقیق، در این پژوهش، محقق از تدوین فرضیه و محدود نمودن تحقیق در حیطه آن، خودداری نموده و در ادامه، روند تحقیق به صورت مسئله محور و بر اساس اهداف و سؤال‌ها دنبال خواهد شد.

مبانی نظری

- پیشینه تحقیق:

۱- دانشجویان دوره چهارم امنیت ملی در سال ۱۳۸۶ یک مطالعه گروهی در دانشکده امنیت دانشگاه عالی دفاع ملی با عنوان "راهبرد مقابله با تهدیدات نرم آمریکا علیه امنیت ملی ج.ا.ایران" انجام دادند که نتیجه آن عبارت بود از این که: تصرف قلب‌ها و مغزها و تصرف دل‌ها و ذهن‌ها، هدف منازعات نرم است. این مطالعه گروهی تمرکز بحث خود را بر تهدید نرم آمریکا علیه ج.ا.ایران قرار داده است و برای دستیابی به اهداف تحقیق مطالعه خود را در چارچوب راهبرد امنیت ملی آمریکا در سال‌های ۲۰۰۲ و ۲۰۰۶ پی گرفته و در مجموع ۱۷ راهبرد جهت مقابله با تهدید نرم آمریکا در حوزه‌های فرهنگی - اجتماعی (۷ راهبرد)، سیاسی (۵ راهبرد)، اقتصادی (۳ راهبرد) و دفاعی امنیتی (۲ راهبرد) احصاء نموده است.

۲- خسرو حسنلو در سال ۱۳۹۳ رساله‌ای جهت اخذ دکتری در دانشگاه عالی دفاع ملی با عنوان "تدوین نظریه دفاع هوشمند در نظام دفاعی ج.ا.ایران" به رشته تحریر درآورد که نتیجه آن را این-گونه آورده است: این پژوهش به دنبال تدوین نظریه دفاع هوشمند ج.ا.ایران است که توانایی تفسیر هوشمندی دفاعی در برابر طیف گسترده چالش‌های هوشمند را داشته باشد. منظومه‌ای تبلور یافته از مفاهیم مشترک دفاعی که برآمده از اندیشه دفاع همه‌جانبه (حضرت امام خمینی^(رحمت الله علیه)) و هوشمندی دفاعی (مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی)) است که با هم‌افزایی قدرت‌های مادی و معنوی (قدرت هوشمند) و همگرایی رهیافت دفاعی (دفاع شناخت محور، دفاع تأثیر محور، دفاع ناهمگون، دفاع غیرعامل، دفاع دانش و آگاهی محور) و متعالی (معنوی، عادلانه، مشروع) بوده و به دنبال کسب تأثیر و نفوذ و بازدارندگی از کم‌ترین کنش‌ها در برابر چالش و جنگ‌های هوشمند هست.

۳- محمدحسین رستگاری یزدی در سال ۱۳۹۴ در رساله خود با عنوان "نقش دیپلماسی فرهنگی در قدرت ملی ج.ا.ایران (با تأکید بر قدرت نرم) و ارائه الگوی مناسب" به این نتیجه اشاره نموده است که مؤلفه‌های ده‌گانه دیپلماسی فرهنگی ج.ا.ایران در مؤلفه‌های چهارگانه قدرت ملی (به‌ویژه قدرت نرم) ج.ا.ایران با واریانس متفاوت دارای نقش و تأثیر هستند؛ و الگوی مطلوب و مناسب دیپلماسی فرهنگی و قدرت ملی به‌ویژه قدرت نرم ج.ا.ایران در ۷۰ مؤلفه مؤثر از مجموع مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی در ۱۰ مجموعه و ۶۰ مؤلفه مؤثر از مجموعه مؤلفه‌های قدرت ملی ج.ا.ایران در ۴ مجموعه انتخاب گردید.

۴- جاکوب دبلیو کیپ^۱ در ۱۴ مارس ۲۰۱۴ مقاله‌ای را با عنوان "دفاع هوشمندانه از تهدیدات جدید: جنگ‌های آینده از دیدگاه روسیه: بازگشت به آینده پس از جنگ با تروریسم" در مجله

¹ Jacob w.kipp

مطالعات نظامی اسلاویک^۱ منتشر نمود که در آن اینچنین نتیجه گرفت که: ولادیمیر پوتین در سال ۲۰۱۲، وعده داد روسیه در دهه آینده سرمایه‌گذاری زیادی را در دفاع هوشمندانه انجام دهد و فناوری‌های نوین را برای مدرن سازی نیروهای متعارف و زرادخانه هسته‌ای راهبردی خود برای تأمین ثبات راهبردی در اوراسیا تأمین کند. اکنون ارزیابی بسیار بدبینانه از توانایی‌های فعلی نیروهای متعارف روسیه و توان بازدارندگی آینده نیروهای هسته‌ای راهبردی آن در برابر تهدیدات موشکی بالستیک ایالات متحده و سامانه‌های معمولی جهانی وجود دارد. فرض روسیه در مورد جنگ آتی، محیط تهدیدی است که پیچیده است و خطر مداخله نظامی خارجی در بحران‌های داخلی را زیاد می‌کند. این تهدیدات شامل تروریسم مداوم در سرزمین‌های خود و آسیای مرکزی، ترس ایدئولوژیک از سوءقصدهای روان‌شناختی از «انقلاب‌های رنگی» دهه گذشته، تهدید ژئوپلیتیک گسترش ناتو به قلمرو شوروی و ترس از مدرنیزاسیون ارتش آمریکا. درنهایت، به‌رغم همکاری چین و روسیه، ترس ناگهانی وجود دارد که چین در حال ظهور می‌تواند روزبه‌روز تهدیدی برای سبیری شرقی و خاور دور باشد.

جمع‌بندی پیشینه‌های این تحقیق نشان می‌دهد که مهم‌ترین کاربرد پیشینه‌های آورده شده، زمینه ورود به بحث مطالعات و پژوهش را فراهم نموده و باعث آشنا شدن محقق با نحوه تجزیه و تحلیل داده تحقیقات انجام گرفته در این حوزه شده است. پیشینه‌های آورده شده در این تحقیق، پیشینه‌هایی بودند که از لحاظ روش و موضوع با عنوان این رساله قرابت داشته باشند. اشتراک همه این پیشینه‌ها در روش انجام تحقیقات آن‌ها است که نشان می‌دهد در روش‌های جمع‌آوری داده‌ها عمدتاً متمرکز بر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی بوده است و تلاش گردیده با استفاده از ابزارهای مختلف مربوط به این دو روش اطلاعات موردنیاز گردآوری گردیده و غالباً در چارچوب تحلیل توصیفی و تحلیلی به پاسخ موردنظر دست یابند.

– مفهوم شناسی:

الگو: منظور از مدل یا الگو، تصویری است که از واقعیت‌ها و رابطه‌های موجود گرفته شده و نشانگر متغیرهای موجود، نحوه ارتباط آن‌ها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آن‌ها هست. (ایان باربور، ۱۳۶۲: ۱۹۳-۱۹۲)

² Slavic Military Studies

الگوی راهبردی: الگوی راهبردی را می توان ازجمله الگوهای کیفی و مفهومی دانست که موجب تسهیل درک پدیده ها در سطح راهبردی می گردد. (حسن بیگی، ۱۳۹۰: ۵۹)

دفاع: دفاع در برابر تعدی و تجاوز نظامی بیگانه به حدود قلمرو یک کشور در زمره نخستین و مهم ترین اولویت دفاعی هر کشور به شمار می رود. (قاسمی، ۱۳۹۳)

مطلوبیت ها: مطلوبیت (مبانی و ارکان جهت ساز) ج.ا.ایران شامل: مبانی دینی و ولایی، آرمان ملی، ارزش های ملی، منافع ملی، اهداف ملی، دکترین ملی، دکترین دفاعی، قانون اساسی، اندیشه ها، تدابیر و رهنمودهای امامین انقلاب، چشم انداز، رسالت و مأموریت، سیاست های کلی نظام، سیاست های دفاعی، امنیتی (شهلائی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۱)

الگوی راهبردی دفاعی: الگوی راهبردی دفاعی متشکل از ابعاد، مؤلفه، شاخص ها و روابط بین آن هاست، مبتنی بر اجرا، جهت صیانت یک کشور در برابر تهدیدات دفاعی شامل: تهدیدات سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی، سایبری، زیست محیطی و هر آنچه یک کشور را در رسیدن به اهداف خود در عرصه ملی، منطقه ای و بین المللی در زمان جنگ و صلح بازدارد؛ که در آن نقش هر نهاد، سازمان مشخص گردیده است. (بیک، ۱۳۹۵: ۶۹)

تهدید: تهدید عبارت است از نیت، مقاصد، بیانات، قابلیت ها و اقدامات دشمنان بالقوه و بالفعل یا حوادث طبیعی و عوامل زیست محیطی که احتمال می رود در اجرای مأموریت، نیل به اهداف و سیر طبیعی زندگی مانع ایجاد نمایند. (دانش آشتیانی، ۱۳۸۶: ۸۶)

تهدیدات قدرت هوشمند: تهدیدات قدرت هوشمند ترکیب هوشمندانه از قدرت سخت و نرم است. با توجه به شرایط محیطی و زمانی است. (باقری چوکامی، ۱۳۸۹: ۱۴۷-۱۴۶)

عامل هوشمند نظامی ج.ا.ایران

سیاست دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران: در ج.ا.ایران طبق اصل ۱۷۶ قانون اساسی، مسئولیت تعیین سیاست های دفاعی کشور به عهده شورای عالی امنیت ملی است که اعضای آن را سران سه قوه، نمایندگان مقام معظم رهبری و فرمانده کل قوا، رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و فرماندهان عالی رتبه نظامی، وزیر امور خارجه، کشور، اطلاعات و دفاع حسب مورد تشکیل می دهند. (نوذری، ۱۳۹۱: ۲۳۴)

اصول دکترین نظامی ج.ا.ایران: اسلامی بودن؛ ولایی بودن؛ مردمی بودن؛ خودکفایی؛ انضباط؛ سادگی؛ اقتدار؛ تدافعی بودن می باشد. در نیروهای مسلح ج.ا.ایران نیروی انسانی با بهره گیری از تعالیم برگرفته از احکام اسلام و قرآن تربیت یافته و از ویژگی های ارزش محوری، انسان محوری و توان محوری برخوردار هستند. (کلانتری، ۱۳۹۵: ۱۵)

گروه‌های محور مقاومت به عنوان بازوی منطقه‌ای ج.ا.ایران:

حشد الشعبی: بسیج مردمی عراق یا حشدالشعبی به نیروهای اطلاق می‌شود که در کنار ارتش باهدف مبارزه علیه داعش سازمان‌دهی شده‌اند. (افشون و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۸)

انصارا... یا شاخه یمنی حزب ا...: شیعیان یمن و خصوصاً انصارا... به لحاظ گرایش‌های سیاسی و اعتقادی به کشور ج.ا.ایران نزدیکی زیادی دارند. (قربانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۳)

حزب ا... لبنان: حزب ا... لبنان با فعالیت گروهی از روحانیون بازگشته از حوزه علمیه نجف اشرف به لبنان در ده ۱۹۶۰ م. / ۱۳۳۹ هـ ش پایه‌گذاری شد. هدف اصلی و اولیه حزب ا... مبارزه با اشغالگران صهیونیست بر اساس اصول اساسی اسلام و فرمان‌های امام خمینی (رحمت ا... علیه) است. (حلفی، ۱۳۹۵: ۳۴)

قدرت بسیج مردمی ج.ا.ایران: پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، در کنار پیامدهای گسترده‌ای که پدید آورد، از زاویه بازنگری در نظام دفاعی کشور، ضرورت‌های نوینی را پیش کشید. خروج ایران از رژیم‌های امنیتی - دفاعی با بلوک غرب و به‌ویژه آمریکا، ج.ا.ایران را با ضرورت طرح جایگزینی مناسب در سطح راهبردی دفاعی مواجه کرد. راهبردی که بیش از هر چیز بهره‌مندی از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های بومی را مدنظر داشت. در این شرایط، تأکید بر الگوی نقش‌آفرینی مردمی در عرصه دفاع از انقلاب، به شدت قابل توجه بود. اصل یک‌صد و پنجاه و یکم قانون اساسی، تبیین تکوین و اهمیت پایداری بسیج را از منظر قانون‌گذار اساسی نشان می‌دهد. این اصل مقرر داشته که «به حکم آیه کریم و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدوا... و عدوکم و آخرین من دونهم لا تعلمونهم ا... یعلمهم دولت موظف است برای همه افراد کشور برنامه و امکانات آموزش نظامی را بر طبق موازین اسلامی فراهم نماید، به طوری که همه افراد همواره توانایی دفاع مسلحانه از کشور و نظام ج.ا.ایران را داشته باشند، بنیان شکل‌گیری بسیج در پرتو این اصل، سازماندهی اقدام مردمی در جهت دفاع مسلحانه از کشور و دستاوردهای انقلاب اسلامی بوده است». (قنبری، ۱۳۹۴: ۱۳۵)

دفاع ولایی بنیان مرصوص: در جنگ‌های ناهمگون با راهبرد مقاومت و پایداری همه‌جانبه چالش واقعی بر روی "بودن یا نبودن" یا "اصل بقا" در هر وضعیت و شرایط جنگ است، لذا بهترین پاسخ دفاعی است که همه آحاد مردم در آن نقش اساسی داشته باشند و این مفهومی ست که در ذیل "دفاع نبوی" ناس پایه (مردم پایه) در اندیشه ادیان ابراهیمی نهادینه شده است. (حبیبی، ۱۳۹۲:

– عامل اقتصادی هوشمند ج.ا.ایران

اقتصاد مقاومتی: اقتصاد مقاومتی روشی برای مقابله با تحریم های اقتصادی علیه یک منطقه یا کشور تحریم شده، با کم ترین وابستگی به خارج از کشور در خصوص نیازهای اساسی و راهبردی است. به معنی تشخیص حوزه های فشار و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی اثر کردن آن تأثیرهاست و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت است. (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۳).

جهش تولید: نام گذاری سال ۱۳۹۹ به نام "جهش تولید" توسط حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی) ناشی از تأکید معظم له به جهش در حوزه تولید که مقدمه قوی شدن و یکی از مؤلفه های رسیدن به تمدن نوین اسلامی است؛ که لازمه تحقق آن: استفاده از فن آوری های نوین، بهبود وضعیت کسب و کار، تولید دانش بر پایه توانمندی های بومی؛ برنامه ریزی دقیق و اصولی و صحیح؛ فرهنگ سازی کار و تلاش مضاعف و مبارزه با فساد و قاچاق کالا می باشد. (وطن پور، ۱۳۸۷: ۱۳)

– عامل زیست محیطی

بحران آب و تغییرات آب و هوایی: تهدیدهایی نیز به صورت بالقوه و بالفعل در رابطه منابع آب موجود در ایران وجود دارد. این تهدیدها که ناشی از شرایط طبیعی و عملکردهای طبیعی و انسانی می باشد می توان به صورت زیر عنوان نمود: کاهش نزولات جوی و پراکنش ناهمگون آن، وقوع پدیده تغییر اقلیم و به تبع آن وقوع سیل و خشک سالی های پی درپی، افت کمی و کیفی منابع آب زیرزمینی، آلودگی منابع آب سطحی، زیرزمینی و سواحل توسط پساب های صنعتی، فاضلاب های انسانی تصفیه نشده و زهاب کشاورزی، روند فزاینده رسوب گذاری پشت سدها و ... می باشد. (بزی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳)

تغییرات جمعیتی ج.ا.ایران: در دهه دوم انقلاب، سیاست تعدیل جمعیت با کاهش آهنگ مولید و تنظیم آن به سبب مشکلات اقتصادی، تغییر سبک زندگی، سیاست گذاری های اشتباه در خصوص تبلیغ فرزند کمتر، زندگی بهتر و ... حاصل گردید، در این دهه، آهنگ رشد جمعیت از ۳.۹ درصد دهه قبل به ۱.۹۶ درصد در دهه ۱۳۷۵-۱۳۶۵ کاهش یافته و در دهه ۱۳۸۵-۱۳۷۵ به آهنگ رشد ۱.۶۱ درصد رسیده است. بررسی آمار و ارقام سرشماری های عمومی نفوس و مسکن و آمارگیری های جاری جمعیت نشان می دهد که ایران در دهه ۱۳۶۵-۱۳۵۵ با افزایش شدید باروری روبرو بوده است. به گونه ای که در اثر افزایش تعداد فرزند، رشد طبیعی سالانه جمعیت کشور از ۲.۷ درصد در دهه ۱۳۵۵-۱۳۴۵ به ۳.۴ درصد در دهه ۱۳۶۵-۱۳۵۵ رسیده است (عزتی و همکاران: ۱۳۸۶: ۱۲).

پدافند زیستی: در کشور ج.ا.ایران نیز که در معرض تهدیدات زیستی چه با منشأ طبیعی و چه عامدانه و به دست کشورهای متخاصم قرار دارد قرارگاه پدافند زیستی بر اساس اسناد فرادست و رهنمودهای مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) در درون سازمان پدافند غیرعامل کشور تشکیل شد. رسالت قرارگاه پدافند زیستی کشور بر اساس تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) و مستندات قانونی، ارتقاء جایگاه کشور در سطح بازدارندگی ملی، کاهش آسیب‌پذیری‌ها، تداوم چرخه خدمات حیاتی و ضروری زیرساخت‌ها، ارتقاء فرهنگ و امنیت روانی - اجتماعی و مدیریت بحران در برابر هرگونه تهدید ناشی از عوامل زیستی است. این قرارگاه مأموریت دارد تا با ایجاد سازوکار لازم و به‌کارگیری، هدایت و ارتقای ظرفیت‌ها و توانمندی‌های کشور نسبت به شناسایی و برآورد تهدیدات زیستی، پیشگیری و دفاع هدفمند و مؤثر در زمینه گسترش آلودگی‌های زیستی در حوزه‌های مختلف انسانی، دامی و گیاهی که به‌طور عام سلامت انسان را به‌عنوان ارزشمندترین دارایی و به‌طور خاص کشور را در حوزه‌های مرتبط با چالش و بحران‌های اقتصادی مواجه می‌نماید، اقدام نماید. (حافظ نیا و همکاران: ۱۳۸۶: ۵)

– عامل روانی هوشمند ج.ا.ایران

ظرفیت سیستمی و ساختاری: بی‌تردید نظام ج.ا.ایران و ماهیت منحصربه‌فرد آن که ترکیب بدیعی از مردم‌سالاری با ارزش‌های متعالی را فراهم ساخته است، توان بالقوه‌ای است که در بحران‌ها همچون کشتی نجاتی سر راه ملت قرار می‌گیرد و ظرفیت روانی مطلوبی را برای مسئولان و مردم در مقابله با بحران‌های طبیعی و انسان ساخته فراهم می‌کند. نظامی که توانسته است اعتماد و اطمینان مردمی را کسب نموده و در بزنگاه‌های سخت از این سرمایه روانی مردمی بهره گیرد. لازمه کارآمدی این ظرفیت و تداوم آن در مقابل چالش‌های آینده، تلاش برای در امان نگه داشتن نظام از هرگونه پیرایه‌ای است که شائبه انحراف دارد. (جوانی، ۱۳۸۷: ۱۰)

ظرفیت فرهنگی: یکی از ظرفیت‌هایی که مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) تاکنون با اتکا به آن توانسته است در مقابل بحران‌ها به شکلی شایسته تاب آورد و در نقش یک عامل روانی ثبات اجتماعی ایجاد کند، حاکم بودن فرهنگی ویژه در میان مردم است. فرهنگی که باعث شکل‌گیری روحیه مقاومت گردیده، هر فشار و توطئه‌ای به‌جای تحلیل‌بردن و ضعیف ساختن ملت آن‌ها را مقاوم‌تر کرده است. از مبادی اصلی این فرهنگ مکتب اسلام و به‌ویژه فرهنگ تشیع است. راز ایستادگی مردم بر سر موضوعی همچون انرژی هسته‌ای و تحمل بالای مردم در بحث تحریم‌ها باوجود جنگ روانی بی‌امان دشمن، در این ویژگی ریشه دارد. (همان)

ظرفیت اجتماعی: ظرفیت اجتماعی کشور نیز ابعاد گوناگونی دارد که یکی از جنبه های آن، وجود انبوه جوانان تحصیل کرده است. اگر به مؤلفه های قدرت ملی نگاهی بیفکنیم متوجه خواهیم شد جمعیت جوان، محور توسعه و پیشرفت در دنیای کنونی و عامل مهم ایجاد اعتماد به نفس و خشی کننده عملیات روانی دشمنان است. انقلاب اسلامی توانست با احیای اعتماد به نفس ملی، ملت ایران را در مقابل بسیاری از حوادث و توطئه ها مقاوم و هوشیار سازد. این امر با بسیج همت مسئولان در اثبات لیاقت و شایستگی ایرانی در رسیدن به قله های علم و فناوری قابل تحقق است (همان).

– عامل سیاسی هوشمند ج.ا.ایران

– سیاست های بین المللی ج.ا.ایران با تأسی از دیپلماسی انقلابی

نفوذ راهبردی سیاست خارجی ج.ا.ایران: نفوذ راهبردی سیاسی در بعد خارجی عبارت است از: «راهبردی که بتواند پشتیبانی حداکثری و تضمین شده کشورها و مجامع بین المللی را از سیاست ها و برنامه های دولت به دست آورد.» همان طور که از تعریف بالا برمی آید، در بعد خارجی تبیین نفوذ راهبردی همانا به دست آوردن حداکثر پشتیبانی ضمانت دار توسط مجامع بین المللی از برنامه های نظام در مواجهه با حوادث و اتفاقات داخلی و بین المللی است. (جعفری، ۱۳۹۲: ۱۴)

اندیشه حکمرانی موفق: ایفای نقش جهانی توسط یک کشور در شرایطی امکان پذیر خواهد بود که از هنجارهای لازم برای بازسازی ساختاری برخوردار باشد. در این رابطه می توان به نحوه برخورد ج.ا.ایران و کشورهای غربی علی الخصوص آمریکا در مواجهه با همه گیری کوئید ۱۹ (کرونا) پرداخت. اینکه غرب علیرغم شعارهای حقوق بشری دست به انتخاب درمان بیماران می زند و افراد سالخورده و بی خانمان به حال خود رها می شوند و در ج.ا.ایران بیشترین خدمات درمانی را قشر آسیب پذیر جامعه دریافت می کنند. (همان)

انقلابی گری، انقلابی بودن: حضرت امام خامنه ای ^(مدظله العالی) در مراسم بیست و هفتمین سالگرد امام خمینی ^(رحمت الله علیه) فرمودند: «انقلاب مال همه است، انقلاب یک شط جاری است... و همه می توانند انقلابی باشند... همه انقلابی باشند تا بتوانیم این راه [دستیابی به اهداف انقلاب] را با موفقیت پیش ببریم» در ادامه این پنج شاخص به اختصار مرور شده است: پایبندی به مبانی و ارزش های اساسی اسلام و انقلاب؛ هدف گیری آرمان های انقلاب و همت بلند برای رسیدن به

آن‌ها؛ پابندی به استقلال کشور؛ حساسیت در برابر دشمن و نقشه دشمن و عدم تبعیت از آن؛ تقوای دینی و سیاسی.^۱

– عامل فرهنگی هوشمند ج.ا.ایران

دیپلماسی فرهنگی: دیپلماسی فرهنگی تلاشی از سوی یک ملت برای "معرفی خود به جهان" است. این تلاش برای معرفی فرهنگ خود به جهان با ابزار قدرت نرم صورت می‌گیرد. از مزیت‌های فرهنگی ایرانی آن است که نزدیک به سه هزار سال قدمت دارد و طی این دوران، پیوستگی خود را از دست نداده و نوعی خودآگاهی فرهنگی و هویتی در ذهن و ضمیر ایرانیان وجود داشته است. در این راستا، تداوم زبان ایرانی در بستر زمان از اهمیتی چشمگیر برخوردار است، افزون بر این، ج.ا.ایران در منطقه‌ای از جهان که محل تلاقی راه اروپا جنوب شرق آسیا و پل ارتباطی میان سه قاره اروپا، آسیا و آفریقا می‌باشد، قرار گرفته که موقعیت ممتاز ژئوپلیتیکی را نصیب این کشور ساخته است (کبریائی زاده، ۱۳۹۰: ۱۶)

تأثیر انقلاب اسلامی در رشد بیداری منطقه و بین‌المللی: گفتمان بیداری اسلامی چشم‌انداز راهبردی است که ایران در صدد مطرح کردن آن در میان مسلمانان است تا از این طریق بتواند آن‌ها را از مدل غربی حکومت روی گردان کرده است و به سمت احیای اندیشه اسلامی رهنمون سازد ثمرات گسترده انقلاب اسلامی را می‌توان به وضوح در شکل‌گیری قیام‌های متعدد در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا شاهد بود. در این میان تأثیر انقلاب اسلامی بر ملت فلسطین و لبنان بیش از همه چشمگیر است. (رضا پور، ۱۳۹۳: ۲۳)

احیای اسلام ناب محمدی: نخستین اثر فرهنگی انقلاب، احیای اسلام و مطرح کردن آن در دنیا به عنوان مکتب حیات بخش بود. انقلاب موفق شد تا حدودی زنگارها را از اسلام برگیرد و حقیقت آن را به مردم بنمایاند و نشان دهد. با توجه به جوی که پیش از انقلاب حاکم بود، مسلمانان در بسیاری از کشورها به ویژه کشورهای منطقه تحت سلطه و نفوذ افکار، ارزش‌ها و فرهنگ غرب قرار داشتند و ارزش‌ها و سنت‌های اسلامی مورد غفلت قرار گرفته بود. یکی از آثار فرهنگی انقلاب اسلامی این بود که به مسلمانان روحیه و جسارت داد که پابندی خود را به عقاید و ارزش‌های دینی خود نشان دهند. (احمدی، ۱۳۹۴: ۹۵)

^۱ – بیانات رهبر انقلاب (مدظله‌العالی) در حرم امام خمینی (رحمت‌الله علیه) در تاریخ ۱۳۹۵/۳/۱۴

ظرفیت تمدن سازی اسلام: انقلاب اسلامی به عنوان پدیده‌ای که بر بنیاد ارزش‌های دین با تکیه بر روش‌ها و شیوه‌های نوین دموکراسی شکل گرفت و الگوی جدید از مقاومت و مبارزه با استعمار و استبداد را به نمایش گذاشت الگوی جدیدی از مدیریت در عرصه قدرت، سیاست و حاکمیت را متجلی و شکل نوینی از تأثیرگذاری و متفاوت از کارکرد تاریخی مزبور را بنا نهاد و نوع جدیدی از احیاء و بیداری فکری را سامان داده، هدایت کرد. (همان).

– عامل دانش، فناوری

مهم‌ترین فرصت‌ها پیش روی ج.ا.ایران: توجه و اعتقاد ویژه مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) به پیشرفت علمی کشور؛ دیدگاه‌های ریاست محترم جمهور؛ مرجعیت علمی و اجتماعی جامعه دانشگاهی در نگاه مردم؛ شکل‌گیری همکاری‌های حوزه و دانشگاه.

مهم‌ترین نقاط قوت: وجود قوانین و مقررات و اسناد بالادستی خاص در حوزه علم و فناوری و سرعت بالای رشد علمی کشور (از نظر شاخص تعداد مقالات نمایه شده در پایگاه‌های ملی و بین‌المللی).

مهم‌ترین تهدیدها: بالا بودن میزان بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و عدم انسجام در نظام سیاست‌گذاری و اجرا در آموزش، پژوهش و فناوری.

مهم‌ترین نقاط ضعف: فقدان رویکرد درست نسبت به موضوع اسلامی شدن دانشگاه‌ها؛ عدم تناسب توانمندی‌های دانش‌آموختگان با نیازهای کشور؛ ضعف زنجیره تبدیل دانش به فناوری و محصول (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۸۲)

– جمع‌بندی مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان در مورد الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا

سیاست دفاعی – امنیتی ج.ا.ایران، دکترین نظامی ج.ا.ایران، گروه‌های محور مقاومت به عنوان بازوی منطقه‌ای ج.ا.ایران، تأثیر قدرت بسیج مردمی ج.ا.ایران، دفاع ولایی بنیان مرصوص، تأثیر اندیشه‌ها، تدابیر و رهنمودهای امامین انقلاب (شیخ و همکاران، ۱۳۹۹). عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی، تلاش در جهت جهش تولید (خوش‌چهره و همکاران، ۱۳۹۹). بحران آب و تغییرات آب و هوایی، تغییرات جمعیتی ج.ا.ایران، ظرفیت‌های پدافند زیستی در مقابله با تهدیدات بیوتروریسم آمریکا (یزدان‌پناه و همکاران، ۱۳۹۹). ظرفیت سیستمی و ساختاری، ظرفیت فرهنگی، ظرفیت اجتماعی، تأثیر چشم انداز در قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران، تأثیر رسالت و مأموریت در قدرت هوشمند

دفاعی ج.ا.ایران (اکرمی نیا). اتخاذ دیپلماسی انقلابی، اندیشه حکمرانی موفق، انقلابی گری، انقلابی بودن (منقی و همکاران، ۱۳۹۸). دیپلماسی فرهنگی، تأثیر انقلاب اسلامی در رشد بیداری منطقه‌ای و بین‌المللی، احیای اسلام ناب محمدی، ظرفیت تمدن سازی اسلامی (محمد حسنی، ۱۳۹۹). میزان تأثیر توانمندی های علمی و فناوری بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران، میزان تأثیر پدافند سایبری بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران (موحدی صفت و همکاران، ۱۳۹۹).

چارچوب نظری

در این تحقیق؛ محقق قدرت هوشمند آمریکا را بر مبنای نظر سوزان ناسل به عنوان نظریه قالب در نظر می‌گیرد؛ یعنی تهدید هوشمند آمریکا؛ ترکیبی هدفمند و خردمندانه قدرت سخت و نرم آمریکا در مقابله با تهدیدات، شامل: منابع اجباری (استفاده از نیروی نظامی) و «اقتناع» که توانایی‌ها و برتری‌های نظامی، اقتصادی، روانی، سیاسی، فرهنگی در یک‌جهت هماهنگ شوند تا برآیند آن تداوم برتری آمریکا و کسب حداکثری منافع ملی را تضمین نماید. (Nossel, 2004) و قدرت دفاعی هوشمند ج.ا.ایران بر مبنای نظر خسرو حسن‌لو یعنی قدرت دفاعی هوشمند نه سخت است و نه نرم، بلکه تلفیقی ماهرانه و همگرایی هردوی آن‌ها است. (حسن‌لو، ۱۳۹۳: ۶۵) دسته‌بندی نموده است و بقیه عوامل اثرگذار در بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران را از بررسی تدابیر فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله‌العالی)، اسناد بالادستی، مطالعات تطبیقی، تجارب نظام ج.ا.ایران ادبیات تحقیق و نظر صاحب‌نظران احصاء شده است؛ بنابراین چارچوب نظری تحقیق برابر شکل زیر تنظیم شده است و اساس مطالعات میدانی در محیط‌شناسی را شکل می‌دهد.

شکل ۱: چارچوب نظری تحقیق

روش‌شناسی

محقق با استفاده از روش اکتشافی (زمینه‌یابی - توصیفی) با رویکرد آمیخته به اجرای تحقیق حاضر پرداخته‌اند. نوع تحقیق توسعه‌ای - کاربردی می‌باشد. با توجه به تخصصی بودن موضوع تحقیق، جامعه آماری از بین خبرگان از بین خبرگان نظامی و غیرنظامی و صاحب‌نظر علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، علوم دفاعی، اقتصادی، فرهنگی، زیستی، فناوری در سطح نیروهای مسلح، دانشگاه‌های کشور و سازمان‌های مرتبط با ویژگی‌های ذیل انتخاب شده‌اند. که دارای سابقه‌ی خدمت در مشاغل راهبردی و در جایگاه شغلی سرتیپی به بالا (در سطوح کشوری و لشکری)، آشنایی مناسب نیازهای دفاعی؛ علوم سیاسی و روابط بین‌الملل داشته باشند. به‌عنوان مسئول در یکی از سازمان‌های کشور مرتبط با موضوع تحقیق در حال خدمت، یا خدمت نموده یا مدرس دانشگاه باشند. با توجه به این ویژگی‌ها، جامعه آماری به‌صورت هدفمند و چک‌لیستی ۵۶ نفر صاحب‌نظر در این زمینه انتخاب گردید. از طرفی به علت محدود بودن جامعه آماری، جامعه نمونه نیز منطبق با جامعه آماری است؛ لذا جامعه نمونه تحقیق همان ۵۶ نفر می‌باشد. پس از تعیین مؤلفه و شاخص‌های قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ا. ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا مراتب به تأیید صاحب‌نظران و متخصصان فن رسید؛ که با استفاده از معادلات ساختاری تفسیری

(SEM)، از طریق از نرم‌افزار PLS مؤلفه‌ها و شاخص‌های قدرت هوشمند ج.ا.ایران مورد تأیید صاحب‌نظران تأیید گردید. یکی از روش‌های تعیین اعتبار روایی محتوایی، استفاده از ضریب لاوشه^۱ می‌باشد. با توجه به اینکه تعداد خبرگان و نظردهندگان برای این ارزیابی ۵۶ نفر بودند برای روایی بالا، مقدار قابل قبول ضریب بالاتر از ۰/۷۳ مدنظر قرار گرفت بنابراین گویه‌های که دارای ضریب کمتر از مقدار مزبور باشند حذف می‌شدند. این بدان معنی است که برای تأیید هر گویه، حداقل ۴۰ نفر از ۵۶ نفر صاحب‌نظر باید اثر آن گویه را مؤثر بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا تأیید نمایند؛ که این امر علاوه بر ضریب اطمینان بسیار بالا، دارای منطق علمی نیز می‌باشد. از نگاه جامعه آماری سه گویه (شاخص)، شاخص دوم و سوم از مؤلفه هوشمند نظامی (میزان تأثیر بهینه‌سازی تجهیزات نظامی بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) و (میزان تأثیر یگان‌های منظم بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) و شاخص دوم از مؤلفه هوشمند فرهنگی : (میزان تأثیر تسامح فرهنگی با غرب بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) مورد تأیید جامعه آماری قرار نگرفت و حذف شدند.

جدول ۱: پایایی پرسشنامه برای هر مؤلفه و گویه‌های مربوطه

متغیر	ضریب آلفای کرونباخ	میانگین ضریب آلفای کرونباخ
قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	نظامی	۰.۹۸۰
	اقتصادی	۰.۹۶۰
	زیست‌محیطی و جغرافیایی	۰.۹۵۰
	روانی	۰.۹۹۰
	سیاسی	۰.۹۵۰
	فرهنگی	۰.۹۸۰
	دانش و فناوری	۰.۹۶۰
۰.۹۸۰		

تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا به‌عنوان متغیر مستقل عبارت است از: کاربرد هم‌زمان و پویای انواع قدرت‌ها با ابعاد متنوع آن را می‌توان تهدیدات قدرت هوشمند نامید. فرایند ایجاد این نوع هوشمندی، همگرایی (تلفیق) از «قدرت سخت» و «قدرت نرم» می‌باشد. نکته مهم و قابل تأمل همین همگرایی قدرت‌ها با «سازوکار» است؛ بنابراین، قدرت هوشمند نه سخت است و نه نرم، بلکه تلفیقی ماهرانه و همگرایی هردوی آن‌ها است و قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران به‌عنوان

متغیر وابسته عبارت است از: قدرت سخت بر قدرت فیزیکی و قدرت نرم بر اعمال قدرت در ارتباطات و دیپلماسی عمومی در حوزه فکری و فرهنگی اشاره دارد. ج.ا.ایران با تلفیق قدرت نرم با قدرت سخت، شکل جدیدی از قدرت را تعریف کرده است که در واقع استفاده ترکیبی از این دو قدرت بنا بر مقتضیات زمان و مکان که دربردارنده مصلحت، عزت و حکمت می باشد، این قدرت، قدرت هوشمند ج.ا.ایران می باشد.

تجزیه و تحلیل داده ها و یافته های تحقیق

یافته های کتابخانه ای: از نظر دولتمردان آمریکایی مبنا قدرت و تهدیدات مترتب بر آن قدرت نرم است و قدرت سخت پشتیبان قدرت نرم است؛ و تهدیدات قدرت هوشمند ترکیب تهدیدات نرم و سخت است جهت تداوم برتری آمریکا و از نظر ج.ا.ایران قدرت دفاعی هوشمند ترکیبی از قدرت سخت و نرم بنا بر مقتضیات زمان و مکان دربردارنده مصلحت، عزت و حکمت است. تا بیشترین بهره و کم ترین هزینه را برای منافع ج.ا.ایران داشته باشد.

یافته های مصاحبه:

الف) تجزیه و تحلیل کیفی با بهره گیری از مصاحبه با صاحب نظران:

با توجه به بررسی های انجام شده و تحلیل پرسش نامه های خبرگان و صاحب نظران مطالعاتی ایران و آمریکا؛ دولت های آمریکا همواره درصدد بوده اند که با استفاده از راهبرد قدرت هوشمند، کشورهای مخالف خود؛ علی الخصوص ج.ا.ایران را در مسیر تغییر رفتار و تغییر نظام سیاسی مدنظر خود هدایت کرده و استقلال سیاسی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی ج.ا.ایران را درگرو منافع آمریکا قرار دهد. ج.ا.ایران نیز درصدد است با اتخاذ راهبردهای منطقی در برابر تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا مقابله نموده و اثر این تهدیدها را نه تنها کم اثر بلکه بی اثر نماید و در حد امکان قادر باشد مزیت برتری را از آمریکا در امور دفاعی علیه ج.ا.ایران سلب نماید.

ب) تجزیه و تحلیل کمی با بهره گیری از اطلاعات جمع آوری شده از طریق پرسشنامه:

در قسمت سؤالات شناختی، اطلاعات توصیفی مربوط به مشخصات جامعه نمونه شامل سه سؤال (سطح تحصیلات، سابقه خدمتی و جایگاه سازمانی) مورد ارزیابی قرار گرفته اند. فراوانی و درصد مربوط به جایگاه خدمتی پاسخ دهندگان نشان دهنده آن است که ۳۳ درصد از آنها در جایگاه سرتیپی بالاتر شاغل می باشند (معادل آن در سازمان های کشوری) (۱۷ نفر) و ۶۵ درصد از جامعه ی نمونه، دارای تحصیلات دکتری می باشند (۳۹ نفر). ۶۰ درصد جامعه ی نمونه، دارای سن خدمتی بالاتر از ۲۶ سال هستند. (۳۴ نفر). با توجه به این موارد مشخص شد جامعه ی نمونه از روایی مطلوبی جهت پاسخ گویی به سؤالات مطرح شده برخوردار است. در قسمت سؤالات تخصصی،

به منظور بررسی آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات، پرسش‌نامه‌ای شامل ۲۱ سؤال (بسته - پاسخ) در ارتباط با فرضیه‌های موردنظر تحقیق تنظیم و در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار گرفت.

جمع‌بندی یافته‌های تحقیق: تهدیدات قدرت هوشمند بهترین کاربست از نظر دولتمردان آمریکا جهت تغییر رفتار و ماهیت نظام ج.ا.ایران است و جهت مقابله با این نوع تهدید پیش گفته، ج.ا.ایران می‌تواند با بهره‌گیری از الگوی راهبردی دفاعی این تحقیق با استفاده از مؤلفه‌های قدرت دفاعی سخت، نرم و ترکیب آن در قالب قدرت دفاعی هوشمند به مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا بپردازد. تا جایی که قادر باشد اثر تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا علیه ج.ا.ایران بی‌اثر و کم اثر نماید.

نتیجه پاسخ به سؤال اول فرعی تحقیق: ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های مؤثر در ارائه الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران جهت مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا کدامند؟

جدول ۲: ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های مؤثر در ارائه الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران

میزان تأثیر سیاست دفاعی - امنیتی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند نظامی	قدرت هوشمند ج.ا.ایران ترکیبی از ابعاد سخت و نرم
میزان تأثیر دکترین نظامی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر گروه‌های محور مقاومت بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر قدرت بسیج مردمی ج.ا.ایران بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران		
میزان تأثیر دفاع ولایی بنیان مرصوص بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر اندیشه‌ها، تدابیر و رهنمودهای امامین انقلاب در قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند اقتصادی	
میزان تأثیر اقتصاد مقاومتی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر جهش تولید بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر بحران آب و تغییرات آب و هوایی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند زیستی	
میزان تأثیر تغییرات جمعیتی ایران بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان اثرگذاری پدافند زیستی در مقابله با تهدید هوشمند آمریکا		
میزان تأثیر ظرفیت سیستمی و ساختاری بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند روانی	

میزان تأثیر ظرفیت فرهنگی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر ظرفیت اجتماعی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر چشم‌انداز در قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر رسالت مأموریت در قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر دیپلماسی انقلابی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند سیاسی	
میزان تأثیر اندیشه حکمرانی موفق بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر انقلابی‌گری، انقلابی بودن بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر دیپلماسی فرهنگی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند فرهنگی	
میزان تأثیر احیای اسلام ناب محمدی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر ظرفیت تمدن‌سازی اسلامی بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان تأثیر توانمندی‌های علمی و فناوری بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		
میزان توانمندی‌های دانش و فناوری بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران	عامل هوشمند دانش و فناوری	
میزان تأثیر پدافند سایبری بر قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران		

نتیجه پاسخ به سؤال دوم فرعی تحقیق: روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر الگوی راهبردی

دفاعی ج.ا.ایران در مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا چگونه است؟

مؤلفه هوشمند نظامی: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با شش شاخص شامل

(میزان تأثیر سیاست دفاعی - امنیتی، میزان تأثیر دکترین نظامی، میزان تأثیر گروه‌های محور

مقاومت، میزان تأثیر قدرت بسیج مردمی، میزان تأثیر دفاع ولایی بنیان مرصوص، میزان تأثیر

اندیشه‌ها، تدابیر و رهنمودهای امامین انقلاب بر قدرت هوشمند نظامی ج.ا.ایران) تبیین و ضریب

مسیر ۰.۹۸۰ نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین این دو متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند نظامی

یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه‌داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی

ج.ا.ایران ۰.۹۸۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و $p\text{-value}$ که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است،

نشان می‌دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند نظامی

به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می‌شود.

مؤلفه هوشمند اقتصادی: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با دو شاخص شامل (میزان تأثیر اقتصاد مقاومتی و میزان تأثیر جهش تولید بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) تبیین و ضریب مسیر ۰.۹۶۰ نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین این دو متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند اقتصادی یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه‌داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ۰.۹۶۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و $p\text{-value}$ که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است، نشان می‌دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند اقتصادی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می‌شود.

مؤلفه هوشمند زیست‌محیطی: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با سه شاخص شامل (میزان اهمیت به توسعه پدافند داخلی در حاشیه مرزها، تعداد شبکه‌های اجتماعی ملی در داخل میزان تأثیر بحران آب و تغییرات آب و هوایی میزان تأثیر تغییرات جمعیتی ایران، میزان اثرگذاری پدافند زیستی در مقابله با تهدید هوشمند آمریکا) تبیین و ضریب مسیر ۰.۹۵۰ نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین این دو متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند زیست‌محیطی یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه‌داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ۰.۹۵۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و $p\text{-value}$ که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است، نشان می‌دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند زیست‌محیطی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می‌شود.

مؤلفه هوشمند روانی: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با پنج شاخص شامل (میزان تأثیر ظرفیت سیستمی و ساختاری. میزان تأثیر ظرفیت فرهنگی میزان تأثیر ظرفیت اجتماعی میزان تأثیر چشم‌انداز و میزان تأثیر رسالت مأموریت در قدرت نرم ج.ا.ایران) تبیین و ضریب مسیر ۰.۹۹۰ نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین این دو متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند روانی یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه‌داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ۰.۹۹۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و $p\text{-value}$ که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است، نشان می‌دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند روانی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می‌شود.

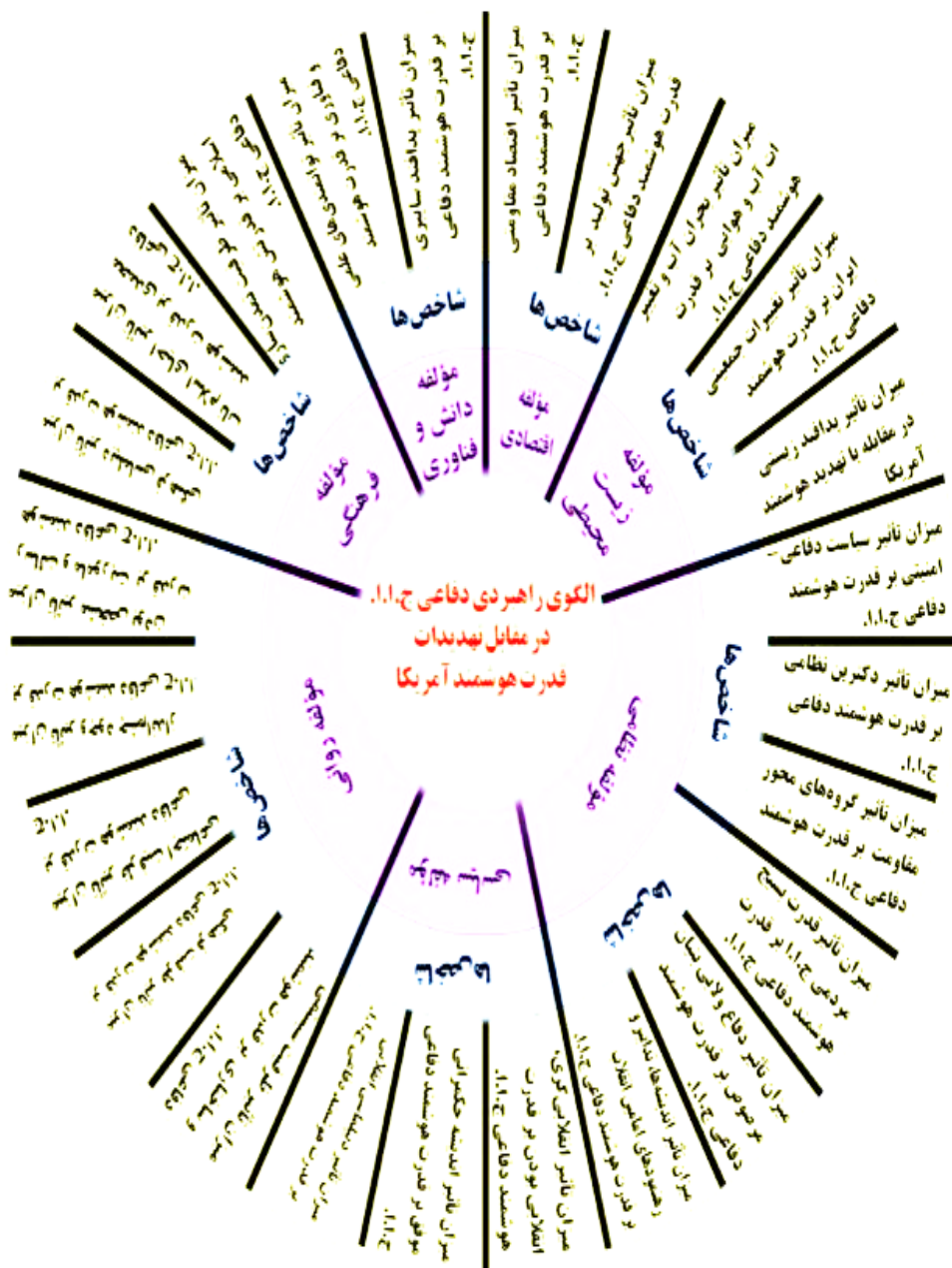
مؤلفه هوشمند سیاسی: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با سه شاخص شامل (میزان تأثیر دیپلماسی انقلابی، میزان تأثیر اندیشه حکمرانی موفق، میزان تأثیر انقلابی‌گری، انقلابی بودن بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) تبیین و ضریب مسیر ۰.۹۵۰ نشان می‌دهد که رابطه مثبتی بین این دو

متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند سیاسی یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ۰.۹۵۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و p -value که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است، نشان می دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند سیاسی به عنوان یکی از مؤلفه های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می شود.

مؤلفه هوشمند فرهنگی: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با سه شاخص شامل (میزان تأثیر دیپلماسی فرهنگی، میزان تأثیر احیای اسلام ناب محمدی، میزان تأثیر ظرفیت تمدن سازی اسلامی بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) تبیین و ضریب مسیر ۰.۹۸۰ نشان می دهد که رابطه مثبتی بین این دو متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند فرهنگی یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ۰.۹۸۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و p -value که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است، نشان می دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند فرهنگی به عنوان یکی از مؤلفه های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می شود.

مؤلفه هوشمند دانش و فناوری: این مؤلفه از بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران با دو شاخص شامل (میزان تأثیر توانمندی های علمی و فناوری و میزان تأثیر پدافند سایبری بر قدرت هوشمند ج.ا.ایران) تبیین و ضریب مسیر ۰.۹۶۰ نشان می دهد که رابطه مثبتی بین این دو متغیر وجود دارد و اگر مؤلفه هوشمند دانش و فناوری یک واحد افزایش یابد به شرط ثابت نگه داشتن سایر مؤلفه و ابعاد، بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران ۰.۹۶۰ واحد افزایش خواهد یافت؛ و p -value که به صورت ۰.۰۰۰ گزارش شده است، نشان می دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹ درصد معنی دار است؛ بنابراین از مؤلفه هوشمند دانش و فناوری به عنوان یکی از مؤلفه های بعد قدرت هوشمند دفاعی ج.ا.ایران حمایت می شود.

نتیجه پاسخ به سؤال اصلی تحقیق: «الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابله با تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا چگونه است؟» برابر موارد مطروحه بالا الگوی پیش گفته برابر شکل ۲ به شرح صفحه بعد ارائه می گردد.

شکل ۲: مدل مفهومی الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه گیری:

چنانچه قدرت هوشمند را ترکیبی از قدرت سخت و قدرت نرم تصور نماییم. قدرت هوشمند به معنای ترکیب هدفمند و خردمندانه قدرت سخت و نرم در مقابله با تهدیدات به کار می رود؛ که منابع اجباری و «اقتناع» شامل توانایی ها و برتری های نظامی، اقتصادی، فرهنگی و ایدئولوژیک باید در یک جهت هماهنگ شوند تا برآیند آن تداوم برتری یک کشور را تضمین کند. امروزه آمریکا نیز در چارچوب قدرت هوشمند عمل می کند. آمریکا در سال های اخیر متقاعد شده است که بهترین راه مقابله با ایران کاربست تهدیدات قدرت هوشمند است یعنی استفاده از ظرفیت های تهدیدات قدرت سخت و نرم و ترکیب هم زمان آن جهت تغییر رفتار و تغییر ماهیت سیاسی ج.ا.ایران می باشد. با این حال نظام مقدس ج.ا.ایران با وجود تهدیدات مختلف داخلی، منطقه ای و بین المللی تلاش کرده است با تکیه بر ظرفیت و توانمندی های موجود و شناسایی به موقع تهدیدات و اتخاذ راهبردهای مناسب، نه تنها موج عظیم تهدیدات را مهار نموده و ضمن دستیابی به پیشرفت های گوناگون در حوزه های مختلف، به عنوان یک کشور مقتدر و الگوی مقابله با زیاده خواهی های استکبار جهانی به ویژه آمریکا، مطرح شده است. ج.ا.ایران می تواند با ارائه الگوی راهبردی دفاعی در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا که در این تحقیق به آن پرداخته شده است. با تکیه بر منابع دفاعی قدرت هوشمند خود در ابعاد قدرت دفاعی سخت، نرم و ترکیبی از این دو در قالب قدرت دفاعی هوشمند و با مؤلفه های نظامی، اقتصادی، زیست محیطی، روانی، سیاسی، فرهنگی، دانش و فناوری و شاخص هایی چون: (سیاست دفاعی - امنیتی، دکترین نظامی، گروه های محور مقاومت، بسیج مردمی ج.ا.ایران دفاع ولایی بنیان، اندیشه ها، تدابیر و رهنمودهای امامین انقلاب، اقتصاد مقاومتی، ظرفیت سیستمی و ساختاری، ظرفیت فرهنگی، اجتماعی، دیپلماسی انقلابی، اندیشه حکمرانی موفق، انقلابی گری، انقلابی بودن، دیپلماسی فرهنگی، احیای اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم)، ظرفیت تمدن سازی اسلامی، توانمندی های علمی و فناوری، پدافند سایبری و...) تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا را کم اثر و در صورت کسب توانمندی مطلوب بی اثر نماید.

ب - پیشنهادها:

یافته این تحقیق نشان می دهد که یکی از پایه های اساسی الگوی راهبردی دفاعی ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات قدرت هوشمند آمریکا نیازمند ارتقای مؤلفه های درون زای قدرت دفاعی در حوزه های نظامی، اقتصادی، زیست محیطی، روانی، سیاسی، فرهنگی، دانش و فناوری و مدیریتی است. لذا پیشنهاد می گردد:

- طراحی و معماری نظام جامع دفاع همه‌جانبه را که در بیانات فرمانده معظم کل قوا به‌کرات به آن اشاره شده است، با رویکرد تهدیدات هوشمند و اندازه این تهدیدات را در دستور کار مطالعاتی قرار دهند. با توجه به ماهیت ترکیبی تهدیدات هوشمند و همه‌جانبه بودن تهدیدها، میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری این تهدیدات (سخت و نرم) از یکدیگر موردتوجه و بررسی قرار گیرند.
- محاسبه شدت و احتمال وقوع هرکدام از این تهدیدات سخت، نرم و هوشمند علیه ج.ا.ایران موردبررسی قرارگرفته و راهکارهای مقابله با آنها ارائه گردد.
- مطالعه تطبیقی راهبردها و راهکارهای دفاعی در مقابل با تهدیدات هوشمند سایر کشور مورد مطالعه قرار گیرد.

فهرست منابع

– امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، "بیانات"، قابل دسترسی در: www.khamenei.ir

الف – منابع فارسی:

- احمدی، مهدی؛ اکبری، خیراله (۱۳۹۴)، "کالبدشکافی قدرت هوشمند ج.ا.ایران با تأکید بر تحولات خاورمیانه"، پایگاه مجلات تخصصی نور، مطالعات عملیات روانی، پاییز و زمستان، شماره ۴۳، صص ۶۱-۹۵
- الوین و هایدی تافلر (۱۳۷۲)، "جنگ و ضد جنگ"، ترجمه شهیندخت خوارزمی، تهران، نشر سیمرغ
- افشون، تورج و ... کرم، عبدالحسین (۱۳۹۷)، "مقایسه رویکرد امنیتی آمریکا و حشد الشعبی در عراق؛ عملکرد و چشم‌انداز"، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، تابستان، شماره ۴۲
- باقری چوکامی، سیامک (۱۳۸۹)، "جنگ هوشمند، رویکرد اوپاما در برخورد با برنامه هسته‌ای ایران"، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال ۹، شماره ۳۵
- بختیاری، صادق و شایسته، افسانه (۱۳۹۱)، "بررسی تأثیر بهبود فضای کسب‌وکار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با تأکید بر ایران"، فصلنامه علوم اقتصادی، سال ششم، تابستان، شماره نوزدهم، صص ۲۰۴-۱۷۷
- بزی، خدارحم؛ خسروی، سمیه؛ جوادی، معصومه و حسین‌نژاد، مجتبی (۱۳۸۹)، "بحران آب در خاورمیانه (چالش‌ها و راهکارها)"، مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام
- بیک بیلندی، علی‌اصغر (۱۳۹۵)، "تأثیر عوامل ژئوپلیتیک دریای خزر و تأثیر آن بر راهبردهای دفاعی ج.ا.ایران"، رساله دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی
- جلالی، غلامرضا و میر رفیع، سید علی (۱۳۹۶)، "ارائه راهبردهای پدافند غیرعامل کشور در برابر تهدیدات سایبری"، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال هفدهم، بهار، شماره ۷۵، صص ۲۸۲-۲۵۱
- جعفری، علی‌اکبر (۱۳۹۲)، "قدرت هوشمند و ابزارهای ج.ا.ایران خیز تدریجی آمریکا برای مقابله سیستمی با ایران"، فصلنامه سیاست جهانی، دور ۲، شماره ۳
- حافظ نیا، محمدرضا؛ رشید، غلامعلی؛ پرهیزکار، اکبر و افشردی، محمدحسین (۱۳۸۶)، "الگوی نظری طراحی راهبرد دفاعی مبتنی بر عوامل ژئوپلیتیک"، فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، شماره دوم، صص ۳۷-۱۹
- حسنلو، خسرو (۱۳۹۳)، "دفاع هوشمند در نظام دفاعی ج.ا.ایران"، دانشگاه عالی دفاع ملی
- حسن‌بیگی، ابراهیم (۱۳۹۴)، "مدیریت راهبردی"، تهران، انتشارات سمت
- حبیبی بدرآبادی، محبوبه (۱۳۹۳)، "الگوی برای کنترل راهبردی در شرایط گسست محیطی"، پژوهشنامه بیمه، سال ۲۹، شماره ۱، صص ۷۸-۵۳
- دانش آشتیانی، محمدباقر (۱۳۸۶)، "راهبرد دفاعی - امنیتی"، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

- شهلائی، ناصر (۱۳۸۵)، "مدیریت استراتژیک در نیروهای مسلح"، تهران، انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا
- شهلائی، ناصر و ولیوند زمانی، حسین (۱۳۸۸)، "نظریه‌های راهبردی"، تهران، انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا
- عزتی، عزت‌ا... و یزدان‌پناه، کیومرث (۱۳۸۶)، "تحلیلی بر ژئوپلیتیک پیمان اقتصادی - امنیتی شانگهای با تأکید بر چشم‌انداز عضویت ایران در این سازمان"، فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، شماره سوم، تهران، انجمن ژئوپلیتیک ایران
- قاسمی، مصطفی (۱۳۸۷)، "راهبرد اوباما در قبال ج.ا.ایران فصلنامه دین و سیاست"، دوره ۵، شماره ۱۷
- قاسمی، فرهاد. و اسماعیلی فرزین، ایرج (۱۳۹۶)، "جنگ هیبریدی در سیستم بین‌المللی پیچیده - آشوبی"، فصلنامه مدیریت نظامی، سال هفدهم، تابستان، شماره ۲، صص ۹۲-۵۲
- قربانی شیخ‌نشین، ارسلان؛ کرمی، کامران و عباس‌زاده، هادی (۱۳۹۰)، "قدرت هوشمند؛ تحول نوین قدرت در عصر جهانی‌شدن"، فصلنامه روابط خارجی، سال ۳، شماره ۴
- قنبری جهرمی، حسین (۱۳۹۴)، "تدوین راهبردهای دفاع از جزایر ج.ا.ایران در خلیج فارس (مطالعه موردی جزایر سه‌گانه) متناسب با تهدیدات ناهم‌پراز در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴"، رساله دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- نودری، فضل‌ا... (۱۳۹۱)، "تعیین عوامل ژئوپلیتیک حوزه دریای عمان و تأثیر آن بر تدوین راهبرد دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران"، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی

ب- منابع انگلیسی:

- New York 'The meansto success in world politics: soft power: (4002) Joseph 'Nye. - Public Affairs.
- Levy, Jack S. Deterrence and Coercive Diplomacy: The Contributions
- Nossel Suzanne, (2004), "Smart Power", Foreign Affairs, Volume 83, No. 2, April 2004 .

ج- سایت‌ها:

- www.asipress.ir/vdcbswb0.rhb58piuur.tx
- www.siasi.aja.ir